

Laudato si': stručný průvodce

Tiskové středisko ČBK

Tento text¹, určený zejména pracovníkům médií, je užitečným průvodcem pro první čtení encykliky. Umožňuje pochopit její celkový vývoj a identifikovat základní témata.

Klíčová otázka encykliky zní: „Jaký druh světa chceme zanechat těm, kteří přijdou po nás, dětem, které právě vyrůstají?“ (160) Tuto otázku nelze řešit izolovaně, jen samostatně v oblasti životního prostředí. Vede nás k tomu, abychom se ptali, **co je smyslem života na zemi, jaké jsou hodnoty a základy společenského života, co je cílem naší práce a veškerého našeho úsilí. Pokud se nebudeme zabývat těmito hlubšími problémy, nebude podle papeže Františka naše starost o ekologii produkovat žádné významné výsledky.** (160).

Pojmenování encykliky *Laudato si'* – (v překl. „Pochválen bud“) pochází z *Chvalozpěvu stvoření* od sv. Františka z Assisi². Tento text připomíná, že „my sami jsme ze země (Gen 2, 7). Naše tělo je utvořeno z prvků naší planety, díky jejímu vzduchu dýcháme a její voda nás oživuje a občerstvuje“. (2)

Tato země, týraná a zneužívaná, nařiká, a papež František vyzývá všechny – jednotlivce, rodiny, místní komunity, národy i mezinárodní společenství – k „ekologické konverzi (obrácení),“ jak řekl již Jan Pavel II. Jsme pozváni k tomu, abychom „změnili směr,“ tím, že přijmeme krásu a odpovědnost úkolu „péče o náš společný domov“.

Papež František vnímá pozitivní tendenci ve vnímání této problematiky: „Existuje rostoucí citlivost k životnímu prostředí a potřeba péči o přírodu, a zraje také upřímné a bolestné znepokojení nad tím, co se děje naší planetě.“ (19)

Naděje prochází textem celé encykliky a předává jasnou zprávu: „**Lidstvo je stále schopné společně pracovat na budování našeho společného domova**“ (13).

Dokument přichází s tzv. **integrální ekologií, která zahrnuje také lidský a sociální rozměr** (137), jež je neoddělitelně propojený s otázkami životního prostředí.

Papež František se jistě obrací i ke katolíkům, avšak zvláště chce vstoupit do dialogu **se všemi lidmi**. Téma dialogu je přítomno v celém textu, i v 5., kapitole se dialog stává způsobem řešení problémů.

Plán encykliky, která má 6 kapitol, je popsán v 15. odstavci. **Několik hlavních témat z textu** (16):

- intimní vztah mezi chudými lidmi a křehkostí naší planety
- přesvědčení, že všechno na světě je propojeno
- kritika nových paradigmat a forem moci odvozených z technologie
- výzva k hledání jiných způsobů, jak porozumět ekonomice a pokroku
- hodnota každé bytosti

---

¹ Uvedená čísla v kulatých závorkách odkazují na odstavce encykliky. Veškeré uvedené citace jsou pracovním překladem.

² Chvalozpěv stvoření, někdy také nazývaný „Píseň bratra slunce“, je nejstarší známou italskou poezií (13. stol.) Ve chvalozpěvu se jako refrén objevují právě slova „Laudato si'“, ve významu „Pochválen buď, Pane, za...“ Více na https://it.wikipedia.org/wiki/Cantico_delle_creature nebo v českém překladu <http://frantiskanstvi.cz/zivotopis.htm>.

- význam ekologie pro člověka
- potřeba otevřené a poctivé diskuze
- vážná odpovědnost mezinárodní i lokální politiky
- kultura konzumu a návrh nového životního stylu

Encyklika se řadí k sociálním dokumentům církve.

První kapitola: Co se děje v našem domě

První kapitola přejímá nejnovější vědecké poznatky v oblasti životního prostředí a naslouchá „křiku stvoření“, aby se následně mohla navrhnout potřebná řešení (19). Papež se věnuje různým aspektům ekologické krize (15).

Klimatické změny: „Klimatické změny jsou globálním problémem s vážnými dopady na životní prostředí, dále s dopady společenskými, ekonomickými, distributivními a politickými, a představují jednu z hlavních současných výzev lidstva.“ (25) **„Klima je společné dobro, patří všem a je pro všechny“** (23), avšak jeho změny dopadají nejhůře na chudé, zatímco se zdá, že mnozí z těch, kdo „drží v rukou více přírodních zdrojů a ekonomické či politické moci, se zaměřují především na maskování problémů nebo zakrývání jejich symptomů“ (26).

Otázka vody: Přístup k pitné a bezpečné vodě je podle papeže základním a všeobecným lidským právem, neboť určuje, zda člověk přežije či nikoliv, a podmiňuje proto požívání ostatních lidských práv. Odpírat chudým přístup k vodě znamená upírat jim „právo na život, jež je zakotveno v jejich nezcizitelné důstojnosti.“ (30)

Ochrana biodiverzity: **„Každý rok mizí tisíce rostlinných a živočišných druhů, které tak nikdy nepoznáme, které naše děti neuvidí a které se navždy ztratí“** (33). Tyto druhy nejsou jen eventuálními „zdroji“, kterých bychom mohli využít, neboť mají hodnotu sami o sobě. Pokud se člověk dává do služeb financí a konzumismu, „způsobuje, že se země, na které žijeme, stává méně bohatou a krásnou, stále omezenější a šedší“ (34).

Ekologický dluh: V rámci mezinárodních vztahů hovoří encyklika o **„skutečném ekologickém dluhu“**, především Severu vůči Jihu. (51)

Papež je také hluboce zasažen **„slabostí reakcí“** tváří v tvář dramátům tolika lidí a národů. I když existují pozitivní příklady, papež kritizuje „jisté znečitlivění a bezmyšlenkovitou nezodpovědnost“. Podle něj chybí adekvátní kultura a ochota změnit životní styl, produkci a konzum (53-59).

2. kapitola: Evangelium stvoření

V reakci na problémy uvedené v předchozí kapitole se papež František zabývá tím, co o nich říká Bible a židovsko-křesťanská tradice. Poukazuje přitom na „strašlivou zodpovědnost“ (90) člověka ve vztahu ke stvoření. Dále se věnuje poutu mezi všemi tvory, a skutečnosti, že „životní prostředí je společné dobro, dědictví celého lidstva a zodpovědnost všech“ (95).

Na základě biblických zpráv o stvoření světa papež uvádí, že **lidská bytost je založená na třech základních vztazích, jež jsou mezi sebou úzce propojeny: vztah s Bohem, s bližním a se zemí**. Tyto vztahy však poničeny, a to nejen v přírodě, ale i v samotném člověku. Toto poničení je hříchem (66).

Jestliže si má podle Bible člověk „podmanit zemi“, je podle papeže třeba důrazně odmítnout interpretaci, podle které by to znamenalo absolutní nadvládu nad stvořením (67). Člověk má „obdělávat a střežit“ zahradu světa a být si přitom vědom, že **„konečným cílem ostatních tvorů nejsme my. Spíše všichni tvorové postupují, společně s námi a skrze nás, ke společnému cíli, kterým je Bůh“** (83).

Ačkoliv není člověk pánem vesmíru, neznamená to, že mají všechny živé bytosti stejnou hodnotu. Člověk má zcela jedinečnou hodnotu i zodpovědnost. **„Pocit důvěrného spojení s ostatními bytostmi přírody nemůže být autentický, pokud člověk nemá zároveň v srdci něhu, slitování a starost o ostatní lidské bytosti“** (91). Stejně tak nelze zbožšťovat přírodu, což by „nás připravilo o povolání spolupracovat s ní a chránit její křehkost“. (90)

Všechny stvořené věci jsou součástí „univerzálního společenství“ a jsou mezi sebou propojeny, neboť všechny jsou stvořeny jedním Bohem (89).

Kapitola se také věnuje vztahu, který má k přírodě Ježíš (96-100).

3. kapitola: Lidský kořen ekologické krize

Třetí kapitola předkládá analýzu současné situace a chce zachytit „nejen její symptomy, ale i hlubší příčiny“ (15). Vstupuje přitom do dialogu s filosofií a vědami.

První část se věnuje technice. Encyklika uznává její přínos k zlepšení životních podmínek, současně uvádí, že technika dává velkou **„nadvládu nad celým lidským rodem a nad celým světem těm, kdo mají v rukou vědění a především ekonomickou moc“** (104). Právě logika technologické nadvlády vede k ničení přírody a zneužívání lidí a slabších skupin. „Technokratické paradigma směřuje také k nadvládě nad ekonomikou a politikou“ (109) a brání tak uznání toho, že **„samotný obchod (...) nezaručuje integrální lidský rozvoj a společenské začlenění“** (109).

Kořenem krize je přílišný antropocentrismus (přílišné stavění člověka do středu) (116): Člověk již nevidí svou správnou pozici ve vztahu ke světu a staví do středu výlučně sám sebe a svou moc.

Důsledkem je logika „na jedno použití“ („použij a vyhod“), která ospravedlňuje skartování přírody i člověka, dělá z druhého pouhý předmět a vede k tisícům podob nadvlády. Tato logika vede ke zneužívání dětí, opouštění starých lidí, k zotročování, k přeceňování regulační schopnosti trhu, k obchodu s lidmi, obchodu s kůží ohrožených živočichů, k ochodu s „krvavými diamanty“. Tato logika vede také mafie, obchodníky s orgány či drogami. Stejná logika vede ke „skartování“ nenarozených dětí, které neodpovídají plánům rodičů (123).

Encyklika se dále věnuje dvěma klíčovými tématům: Práci a limitům vědeckého pokroku. Podle papeže je nutné do jakéhokoliv návrhu integrální ekologie – pokud nemá vytěšňovat člověka – „zahrnout hodnotu práce“ (124). **„Zřeknout se investic do člověka, aby se tím zvýšil bezprostřední zisk, je velmi zlá věc pro společnost“** (128).

Ve 3. kapitole se František věnuje také limitům vědeckého pokroku i geneticky mutovaným organismům (GMO), které jsou podle něj „komplexní záležitostí“ (135). Ačkoliv v některých oblastech vedlo použití GMO k ekonomickému růstu a vyřešení některých problémů, existují zde také „významné těžkosti“, které se nesmí ignorovat (134), například koncentrace úrodné země do rukou nemnoha lidí. Papež zde myslí především na drobné zemědělce, biodiverzitu a síť ekosystémů. Je proto třeba vést **„vědeckou a sociální diskuzi, která by byla zodpovědná (...) a zahrnovala veškeré dostupné informace, a pojmenovávala věci jejich jménem“** (135).

4. kapitola: Integrální (celistvá) ekologie

Srdcem encykliky je návrh „integrální ekologie“, která by obsahovala „také zvláštní místo, které má člověk v tomto světě, a jeho vztahy se skutečností, jež jej obklopuje“ (15). **Nemůžeme totiž „považovat přírodu za něco odděleného od nás nebo jen za rámec našeho života“** (139.) To platí v různých oblastech: ekonomie, politiky, kultury i v každodenním životě.

Integrální ekologie zahrnuje také ekologii institucí: **Stav institucí ve společnosti má vliv na životní prostředí a kvalitu lidského života.** „Každé porušení solidarity a občanského přátelství škodí životnímu prostředí“ (142).

Na mnoha konkrétních příkladech ukazuje papež toto pouto mezi problematikou životního prostředí a sociální a lidskou problematikou. „Analýza problémů životního prostředí je neoddělitelná od analýzy lidských kontextů, rodinných, pracovních, urbanistických, a od vztahu každého člověka k sobě samému“ (141). Nejsou dvě oddělené krize, jedna v životním prostředí a druhá sociální, nýbrž jediná a komplexní sociálně-ambientální krize.“ (139)

Integrální ekologie je neoddělitelná od pojmu „společného dobra“ (156). V dnešním světě, kdy je mnoho lidí skartováno a jsou jim upírána jejich základní práva, znamená nasazení se pro společné dobro **preferenční volba pro ty nejchudší** (158). Péče o chudé je také nejlepší způsob, jak přenechat následujícím generacím udržitelný svět. To se týká také mezigeneračních vztahů (162).

Papež se dále věnuje prostředí měst. Rozvoj člověka přepokládá také zlepšení kvality lidského života: veřejných prostranství, obydlí, dopravních prostředků apod. (150-154).

Tak lidské tělo nás uvádí do přímého vztahu s prostředím a s ostatními živými bytostmi. **„Přijetí vlastního těla jako Božího daru je nutné, abychom přijali celý svět jako dar Otce a společný domov; naproti tomu logika nadvlády nad vlastním tělem se mění na logiku někdy subtilní nadvlády.“** (155)

5. kapitola: Některé směry pro orientaci i jednání

Pátá kapitola se zabývá tím, co můžeme a máme dělat. Nestačí analýzy, nýbrž je potřeba předkládat návrhy k dialogu i aktivitám, které „pomohou vyjít ze spirály sebedestrukce, do níž se noříme“ (163) a zapojí „jak každého z nás, tak i mezinárodní politiku“. Tvorba nových směrů nesmí podle papeže probíhat ideologicky, povrchně či redukovane. Proto je potřebný dialog: „Existují diskuze týkající se problematiky životního prostředí, na nichž je obtížné dosáhnout konsenzu. (...) **Církev nechce definovat vědecké otázky ani se stavět na místo politiky. Vyzývám však k upřímné a transparentní diskuzi, aby dílčí potřeby nebo ideologie neškodily společnému dobru.**“ (188)

Papež se nebojí vyslovit tvrdou kritiku na adresu některých mezinárodních postupů: **„Světové summity o životním prostředí z posledních let neodpověděly na očekávání, neboť z důvodu chybějící politické rozhodnosti nevedly ke globálním a opravdu významným a účinným dohodám.“** (166)

Papež se také na jiném místě ptá: „Proč zde dnes máme touhu udržet si moc, na kterou se bude vzpomínat pro její neschopnost zasáhnout, když to bylo naléhavé a nutné?“ (57)

Podle Františka je třeba dohoda na spravování celého spektra globálních problémů (174), jelikož ochrana životního prostředí se nedá zajistit za použití pouhých finančních kalkulací. **„Životní prostředí je jedním z těch dober, které mechanismy trhu nejsou schopny bránit či adekvátně podporovat“** (190³).

Papež také vyzývá k vytvoření poctivých a transparentních procesů rozhodování, které by umožnily rozlišit, které podnikatelské iniciativy a procesy povedou k „opravdovému integrálnímu rozvoji“ (185). To vyžaduje „transparentní politické procesy, které jsou předmětem dialogu. **Korupce, jež skrývá skutečný dopad nějakého projektu na životní prostředí (...), často vede k nejasným dohodám, jež se vyhýbají informační povinnosti a hlubší diskuzi“** (182).

František se dále obrací ke každému, kdo zastává politický úřad, aby se vymanil ze současné logiky přílišného důrazu na efektivitu a bezprostřední dopad: **„Jestliže bude mít odvalu to učinit, bude moci nově poznat důstojnost, kterou mu dal Bůh jako osobě, a zanechá po sobě v těchto dějinách svědectví ušlechtilé zodpovědnosti“** (181).

---

³ Citace přebírá slova *Kompendia sociálního učení církve*.

6. kapitola: Ekologická výchova a spiritualita

Závěrečná kapitola se věnuje „ekologické konverzi“ (obrácení), ke kterému encyklika vyzývá. Zásadními výzvami je výchova a formace: **„Každá změna potřebuje motivace a výchovný proces“** (15). Výchova se pák týká nejen školy, ale i rodiny, sdělovacích prostředků a katecheze (213).

Výchozím bodem je **„zacílení na jiný životní styl“** (203-208), což dává možnost také „vyvíjet zdravý tlak na ty, kdo mají politickou, ekonomickou a společenskou moc“ (206).

Podle papeže se nemají také podceňovat výchovné programy, které mají vliv i na konkrétní každodenní gesta, od šetření vody, třídění odpadů až po „zhasnutí nepotřebných světel“ (211): **„Integrální ekologie je tvořena také jednoduchými každodenními gesty, v nichž rozbíjíme logiku násilí, využívání, egoismu.“** (230)

„Střídmost, prožívaná ve svobodě a uvědoměle, osvobozuje,“ (223) píše papež. Nebo také: „Štěstí vyžaduje umět se omezit v potřebách, které nás ochromují, abychom tak zůstali otevření pro četné možnosti, jež nám život nabízí.“ (223)

Po encyklice *Laudati sí* **bude zpytování svědomí zahrnovat také nový rozměr:** Člověk se bude zamýšlet nejen nad svým vztahem s Bohem, s ostatními a se sebou samým, ale také se všemi stvořenými bytostmi a s přírodou.

Obsah

Laudato sí mi' Signore (Pochválen buď, můj Pane) 1-2

Nic z tohoto světa není lhostejné 3-6

Spojeny stejnou starostí 7-9

Svatý František z Assisi 10-12

Má výzva 13-16

První kapitola: Co se děje v našem domě 17-19

1. Znečištění a klimatické změny
  - a. Znečištění, odpady a kultura skartování 20-22
  - b. Klima jako společné dobro 23-26
2. Otázka vody 27-31
3. Ztráta biodiverzity 32-42
4. Zhoršení kvality lidského života a společenská degradace 43-47
5. Nerovnost na planetě 48-52
6. Slabost reakcí 53-59
7. Různost názorů 60-61

Druhá kapitola: Evangelium stvoření 62

1. Světlo, které nabízí víra 63-64
2. Moudrost biblických zpráv 65-75
3. Tajemství vesmíru 76-83
4. Poselství každé stvořené bytosti v harmonii celého stvoření 84-88
5. Univerzální společenství 89-92
6. Společné určení dober 93-95
7. Ježíšův pohled 96-100

Třetí kapitola: Lidský kořen ekologické krize 101

1. Technika: Tvořivost a moc 102-105
2. Globalizace technologického paradigmatu 106-114
3. Krize a následky moderního antropocentrismu 115-121
  - a. Praktický relativismus 122-123
  - b. Nutnost bránit práci 124-129
  - c. Biologická inovace ve výzkumu 130-136

Čtvrtá kapitola: Integrální ekologie 137

1. Ekologie životního prostředí, ekologie ekonomická a sociální 138-142
2. Kulturní ekologie 143-146
3. Ekologie každodenního života 147-155
4. Princip společného dobra 156-158
5. Spravedlnost mezi generacemi 159-162

Pátá kapitola: Některé směry pro orientaci i jednání 163

1. Dialog ohledně životního prostředí v mezinárodní politice 164-175
2. Dialog vedoucí k novým národním i lokálním postupům 176-181
3. Dialog a transparentnost v procesech rozhodování 182-188
4. Politika a ekonomie v dialogu pro plnost člověka 189-198
5. Náboženství v dialogu s vědami 199-201

Šestá kapitola: Ekologická výchova a spiritualita 202

1. Zacílit na jiný životní styl 203-208
2. Vychovávat ke spojení mezi lidstvím a životním prostředím 209-215
3. Ekologická konverze (obrácení) 216-221
4. Radost a pokoj 222-227
5. Občanská a politická láska 228-232
6. Svátostná znamení a slavicí odpočinek 233-237
7. Trojice a vztah mezi tvory 238-240
8. Královna celého stvoření 241-242
9. Dál než slunce 243-246

Modlitba za naši zemi

Křesťanská modlitba se stvořením